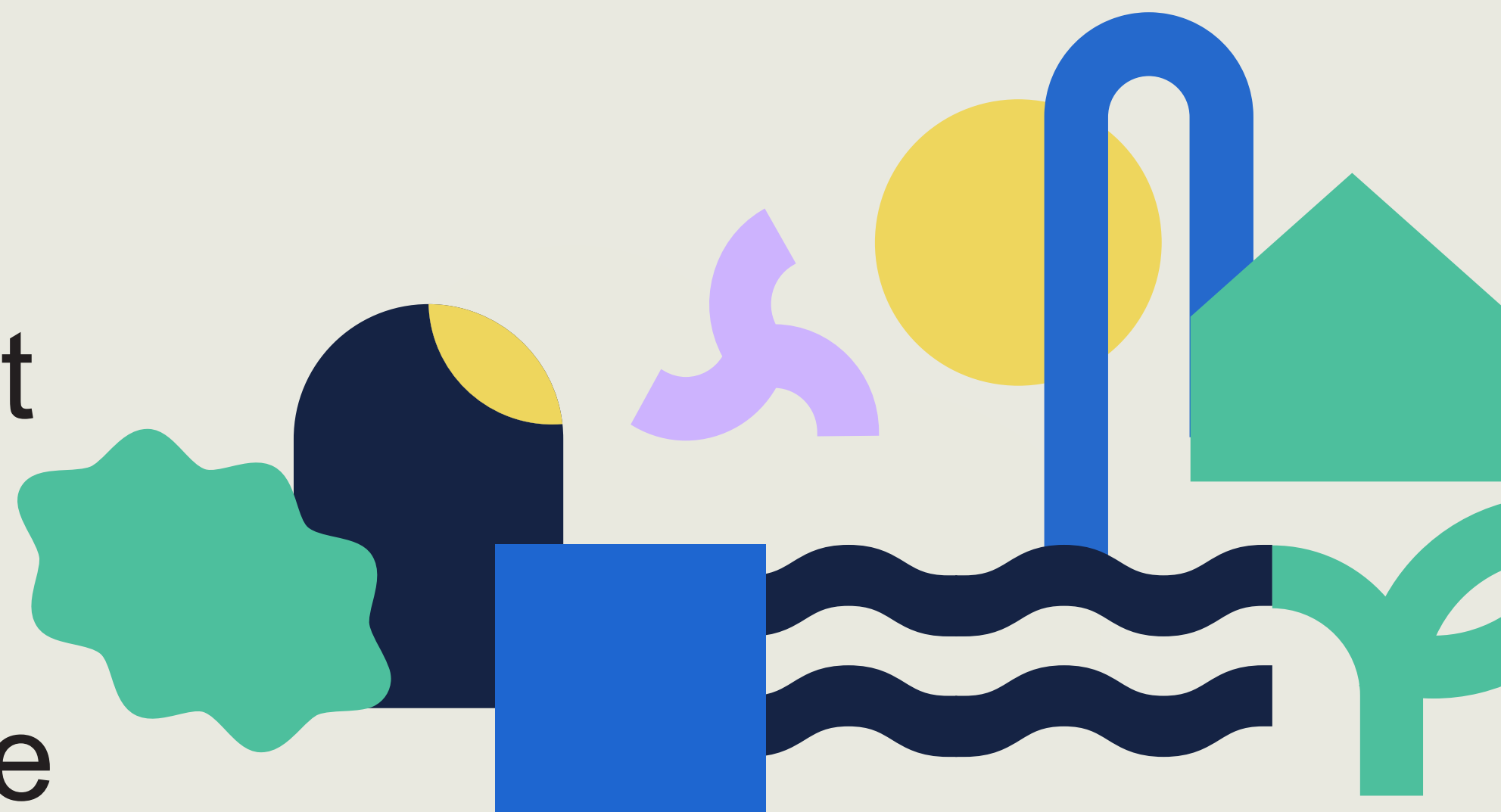




Co-funded by
the European Union

At Last Europees samenwerkingsproject t.b.v. de versnelling van de energietransitie



VVSG

REVOLVE



Inhoud

Over het Europese project

[Missie](#)

[Over AT LAST](#)

[AT LAST in cijfers](#)

[Projectpartners](#)

Over de Nederlandse pilot

[Context](#)

[Onze aanpak](#)

[5 W's + H](#)

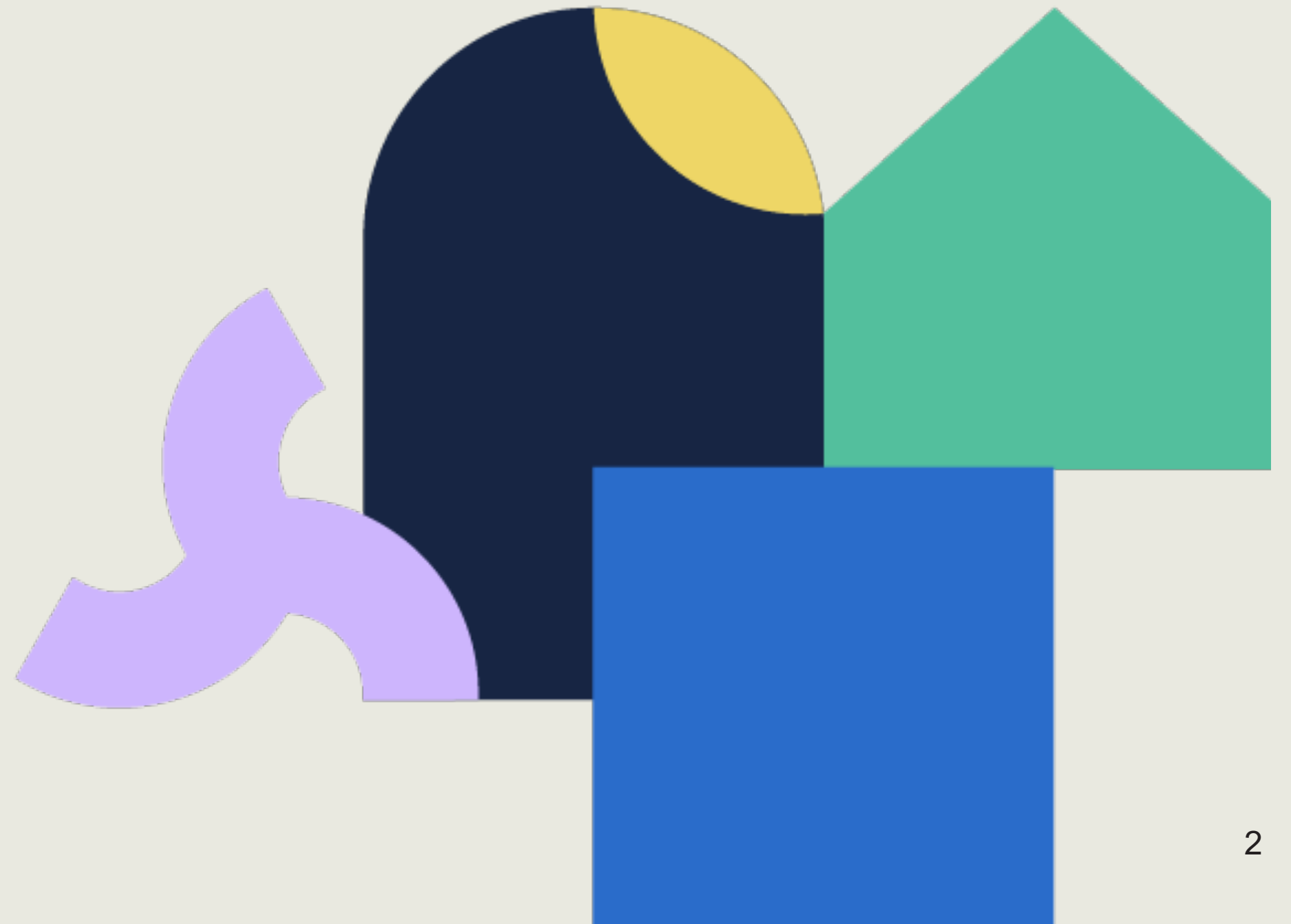
[Wat biedt AT LAST?](#)

[Activiteiten](#)

[Wat vragen we van de gemeente?](#)

[Contact / Meer informatie](#)

[FAQ's](#)



Missie: Accelerating the **Transition** of **Local Authorities** through **Support** and **Training**

De productie en het gebruik van energie zijn verantwoordelijk voor ruim 75% van de broeikasgasemissies van de Europese Unie. **Het koolstofarm maken van het energiesysteem van de EU is daarom van cruciaal belang voor het bereiken van de klimaatdoelstellingen voor 2030** en de langetermijnstrategie van de EU om tegen 2050 koolstofneutraal te zijn, zoals vastgelegd in de EU Green Deal.

Gemeenten zijn cruciale actoren in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatverandering. Ze kunnen een sleutelrol spelen bij het ontwikkelen en implementeren van programma's voor klimaatverandering, omdat ze zich op het grensvlak bevinden van lokale actie en nationale en internationale verplichtingen. Lokale overheden hebben gereageerd op het klimaatbeleid en de klimaatdoelstellingen

die op EU-niveau zijn vastgesteld door **klimaatplannen** te ontwikkelen, deels onder de paraplu van het '**Global Covenant of Mayors for Energy and Climate**' (CoM).

De Europese Commissie heeft ook een reeks missies ontwikkeld om de invoering van dit beleid te ondersteunen. Deze bereiken echter meestal een klein aantal voorlopers – normaal gesproken steden met meer dan 500.000 inwoners. **Middelgrote en kleinere steden/gemeenten vinden het moeilijker om duurzame energie- en klimaatactieplannen (SECAP)** uit te voeren en op te volgen. Hier wil AT LAST een rol spelen door bij te dragen aan het opbouwen van de capaciteiten van de lokale autoriteiten om dit beleid ten uitvoer te leggen

Over AT LAST

AT LAST is een door de EU gefinancierd project dat **Europese steden ondersteunt bij het realiseren van hun klimaatambities**. Het project heeft tot doel kleinere steden in Europa te helpen bij het implementeren van duurzame energie- en klimaatactieplannen (SECAP). Het project richt zich op het samenbrengen van verschillende sectoren en het helpen van lokale overheden bij het plannen, financieren en uitvoeren van hun strategieën om klimaatneutrale en veerkrachtige steden te realiseren.

AT LAST draagt bij aan de capaciteitsopbouw van 25 lokale overheden in vier pilots in **Italië, Nederland, België en Zweden**. Hierbij staat de manier waarop lokale energie- en klimaatactiestrategieën kunnen worden gepland en geïmplementeerd centraal. Bovendien zal het project de **netwerk- en ondersteuningsmogelijkheden uitbreiden naar duizend gemeenten via een Europese Community of Practice (CoP)**, waardoor ook hun capaciteiten voor toekomstige plannings- en implementatiecycli worden versterkt.

AT LAST in cijfers

5

Landen

6

Partners

30

Maanden

1,5_(M€)

Budget

Projectpartners

Waar	Wie	Wat
Italië	AESS	Agentschap voor Energie en Duurzame Ontwikkelingsvereniging
België	Transition Stories	Onderzoeks- en trainingsorganisatie op het gebied van energietransitie
België	VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
Spanje	Revolve	Communicatiebureau op duurzaamheid
Zweden	Stockholm Environmental Institute	Internationaal onderzoeksbureau op gebied van duurzaamheid
Nederland	Klimaatverbond Nederland	Wegbereider voor impactvol lokaal klimaatbeleid

Context

Veel (kleinere) gemeenten worstelen met het ontwikkelen van een **langetermijnaanpak voor de energietransitie**. De huidige benadering vanuit gemeenten heeft de neiging om zich te richten op het van de grond krijgen van een initiële planning die ook nog eens beperkt blijft tot één gemeente of regio en dus **niet opgeschaald** wordt.

Om deze gemeenten te **ondersteunen bij het structureel versnellen en opschalen van de implementatie van klimaatplannen** in Europa werken wij samen in Europees verband via het EU LIFE-programma AT LAST

AT LAST bouwt voort op de ervaring die Europabreed is verzameld vanuit projecten en pilots. Uit deze ervaringen halen we goede voorbeelden en bundelen en ontsluiten deze in een consistent aanbod.



Onze **aanpak**

De opgave van de verduurzaming van de wijken is groot. Vaak wordt hiervoor een wijkaanpak gekozen. Daarin is al veel ervaring opgedaan in pilots en experimenten zoals Proeftuinen Aardgasvrije Wijken. Maar we zien dat als het tempo zo wordt doorgezet, we de doelen voor 2030 (Europese Green Deal) niet gaan halen. **Versnelling is nodig.**

Op basis van de resultaten van het door de European City Facility gefinancierde onderzoek uit 2022 zetten we in op de **herijking van de rol van ambtelijk en bestuurlijk verantwoordelijken** in relatie tot de uitvoering van de opgave. Waar en op welke manier kunnen zij **regie pakken** in de vertaling van beleid naar **daadwerkelijke uitvoering van een Wijkuitvoeringsplan (WUP)?**

Hoe geven zij invulling aan de juridische en financiële bijdragen die daarin van hen kan worden verwacht? En op welke manier kunnen maatschappelijke partijen daar een rol in spelen?

Inzet is om op **kleine schaal** te beginnen met een beperkte hoeveelheid woningen, ervaringen te delen en door te ontwikkelen en op basis van die ervaring flink op te schalen.

	Vandaag	Morgen
FINANCIERING	Individuele subsidies	Collectieve financiering
GOVERNANCE	Afwezig (koop) Woningcorporaties (huur)	Via publiek-privaat- maatschappelijke samenwerking
SECTORALE SAMENWERKING	Verkokerd	Geïntegreerd

5 W's + H

Wat: Gemeenten ondersteunen met het uitvoeren van een wijkuitvoeringsplan (WUP). Hierbij is de focus op een **geïntegreerde aanpak**, het opzetten/ondersteunen van **collectieve financiering** (subsidies), en **publiek-privaat-maatschappelijke samenwerking** in de uitvoering.

Waarom: Verduurzaming van buurten moet structureel worden **versneld en opgeschaald**

Hoe: Opzetten van een **Community of Practice** en aanbieden van **training**

Wie: **± 10 gemeenten**, voor het delen van kennis en ervaringen.

Waar: Gemeenten verspreid over het land; online

Wanneer: 1 oktober 2023 **t/m maart 2026**

AT LAST



Wat biedt AT LAST de deelnemende gemeenten?

Nederlands netwerk: Een Community of Practice / platform om kennis en ervaring uit te wisselen met andere Nederlandse gemeenten.

Europees netwerk: Een uitwisseling van kennis en ervaring in de andere deelnemende landen (België, Italië, Zweden) en mogelijkheid tot deelname aan Europese CoP.

Training: (Online) webinars en training/workshops. Afgestemd op de behoeften van deelnemende gemeenten.

Handboek: Overzicht van maatregelen, hulpmiddelen en *best practices* m.b.t. energiemaatregelen. Inzicht in benodigde financiering en financieringsmogelijkheden.

Activiteiten

- In kaart brengen van het **DNA van de buurt**
- **Actieonderzoek** naar de verschillende governance modellen voor renovatieprojecten, waaronder geïntegreerde planning en calculatiemodellen, sociale-impactanalyse, collectieve financiering, kwaliteitsbewaking en organisatiemodellen voor collectieve renovatie
- **Workshops / webinar** waarin de resultaten van het onderzoek worden gedeeld en besproken
- **Training:** (Online) webinars en training/workshops. Afgestemd op de behoeften van deelnemende gemeenten
- **Documentatie** (papers)
- **Community of Practice**



Wat vragen we van de gemeente?

De deelnemende gemeente...

- Wil in 2024-2026 bezig met verduurzaming van woningen, op **buurniveau**.
- Heeft een **buurt aangewezen** waarin ze aan de slag wil, bij voorkeur startend in 2024 (evt. 2025).
- Is bereid om dit met een **collectieve aanpak/buurtproces** te doen.
- Wil **uitproberen/ervaren** hoe dit organisatorisch vorm gegeven kan worden.
- Is bereid om \pm 1x per 2 maanden deel te nemen aan de **Community of Practice**.
- Is bereid om inhoudelijk bij te dragen aan het **verzamelen van praktijkervaringen** en *lessons learned* gedurende de duur van het project.
- Betreft de **energiecoöperatie**, de **woningbouwcorporatie** en andere (sociale) organisaties indien die actief zijn in de buurt.

NB: De planning van de activiteiten gebeurt in overleg en in overeenstemming met de capaciteit en behoefte van de gemeente.

Contact / Meer informatie

Gemeenten die meer informatie willen over de Community of Practice en/of mogelijk deel willen nemen, kunnen contact opnemen met:

Jan Engels, projectleider AT LAST
Email: jan.engels@klimaatverbond.nl
Tel: 06 50499152



Klimaatverbond
Nederland



FAQs

Wat is het Covenant of Mayors?

Het Covenant of Mayors (CoM) is een initiatief dat wordt ondersteund door de Europese Commissie om de klimaatambities op te voeren en uit te voeren. Het CoM brengt duizenden lokale overheden samen die een betere toekomst voor hun burgers willen. Sinds de lancering in 2008 heeft het initiatief ruim 10.000 lokale overheden in Europa gemobiliseerd, die samen ongeveer een derde van de EU-bevolking vertegenwoordigen.

Wat is een SECAP?

Het Sustainable Energy and Climate Action Plan (SECAP) is het actieplan dat mitigatie- en adaptatiedoelen definieert voor de ondertekenaars van het CoM. De ontwikkeling van het SECAP is voornamelijk gebaseerd op de Baseline Emission Inventory (BEI) en de Climate Change Risk and Vulnerability Assessment (RVA). Ze dienen als basis voor het definiëren van een alomvattende reeks maatregelen die de ondertekenaars van plan zijn uit te voeren om hun doelstellingen te bereiken en om de energiearmoede te verlichten.

Wat is de Modena Declaration?

De Modena Declaration is een verklaring die de kracht van steden benut en er plaatsen van maakt waar de democratie kan floreren, waar we in harmonie met de natuur kunnen leven en waar we solidair met elkaar en met toekomstige generaties kunnen handelen. De verklaring werd in oktober 2023 op de internationale conferentie 'Grafting Cities' in Modena gepresenteerd door twee grote stedelijke netwerken: Climate Alliance en Energy Cities. AT LAST maakt via haar partners deel uit van die verklaring. Het project AT LAST ging ook van start op hetzelfde moment als de verklaring in Modena.

Wat bedoelen we met energietransitie?

Energietransitie is een structurele verandering op lange termijn in energiesystemen, gericht op de ontwikkeling van een veilig, betaalbaar en klimaatvriendelijk energiesysteem dat beter in staat is om het dynamische patroon van vraag en aanbod te beheren en in evenwicht te brengen, van nationaal en zelfs Europees niveau tot op lokaal niveau.

FAQs

Wat is klimaatmitigatie?

Klimaatmitigatie houdt in dat de gevolgen van klimaatverandering minder ernstig worden gemaakt door de uitstoot van broeikasgassen (BKG) in de atmosfeer te voorkomen of te verminderen.

Wat is klimaatadaptatie?

Klimaatadaptatie kan worden opgevat als het proces van aanpassing aan de huidige en toekomstige effecten van klimaatverandering.

Wat is energiarmede?

Het Europese Social Climate Fund en de herziene Energy Efficiency Directive definiëren energiarmede als het gebrek aan toegang van een huishouden tot essentiële energiediensten, zoals verwarming, warm water, koeling, verlichting en energie voor apparaten. Energiarmede is een multidimensionaal fenomeen dat wordt veroorzaakt door een combinatie van factoren, zoals een laag inkomen, hoge energiekosten en een slechte energie-efficiëntie in de woning.

Hoe werkt AT LAST aan capaciteitsopbouw?

AT LAST zal een modulair e-learningcurriculum ontwikkelen over lokale energie- en klimaatplanning en -implementatie. De training zal gebaseerd zijn op bestaande inzichten en *best practices*, afkomstig uit heel Europa, en zal zich richten op financiering, *governance* structuren en sectoroverschrijdende integratie.

Wat is een energiecoöperatie?

Een energiecoöperatie is een groep mensen, bijvoorbeeld bewoners van een wijk, die samenwerken bij energieactiviteiten zoals het opwekken, opslaan, verbruiken of verkopen van de energie van de eigen coöperatie.

Wat is een Community of Practice (CoP)?

Een CoP is een praktijkgerichte groep mensen die zich bezighoudt met een bepaald vraagstuk en hierover kennis en ervaring uitwisselt. De AT LAST CoP zal zich richten op klimaatmitigatie, -adaptatie en energietransitie en stimuleert de interactie tussen lokale overheden.



VVSG

REVOLVE

